

"Najlepše priče Antona Čehova"

Prosveta 2003,

izbor i predgovor Dejan Mihailović

Kad je neko srećan

Sa železničke stanice Balagoje polazi putnički voz. U jednom vagonu druge klase „za pušaće“ drema pet putnika u sutonu vagona. Oni su baš maločas nešto jeli pa sad, naslonivši glave na naslone od divana, pokušavaju da zaspe.

Tišina.

Otvaraju se vrata, a u vagon ulazi jedan visok, kao motka mršav čovek u crvenkastom šeširu i u modernom kaputu koji je mnogo podsećao na operetske i Žilvernove korespondente.

Taj čovek se zaustavlja nasred vagona, duva kroz nos i, žmireći, dugo posmatra sedišta.

- Ne, i ovo nije onaj! – mrmlja on. – Đavo bi ga znao šta je to! To je prosto užasno!
Ne, nije onaj!

Jedan putnik se zagleda u njega i radosno uzvikuje:

- Ivane Aleksejeviču! Otkud vi? Jeste li vi to?

Mršavi dugajlija, Ivan Aleksejevič, zadrhta, tupo se zagleda u putnika, pa poznavši ga, veselo pljesnu rukama.

- Ha! Petre Petroviču! – veli on. – Koliko je vode Volgom proteklo otkako se nismo videli! A ja i ne znam da vi putujete ovim vozom.

- Pa jeste li mi živo-zdravo?

- Pa dobro je. Samo, evo vidite u čemu je stvar: izgubio sam svoj vagon, pa ne

možu nikako da ga nađem, koliki sam idiot! Nema ko da me bije!

Dugajlija Ivan Aleksejevič klata se i kikoće se.

- Dešava se to često! – nastavlja on. – Maločas sam, posle drugog zvona, bio izašao da popijem jedan konjak. Naravno – popijem. E, mislim ja, pošto je iduća stanica još daleko, kako bi bilo da popijem još jednu. I dok sam ja tako pio i mislio, a ono i treće zvono... Ja, kao lud, potrčim i uskočim u prv vagon koji sam video. E pa de, zar nisam idiot? Zar nisam zevzek?

- Ama vi ste baš sasvim... veseli – govori Petar Petrovič. – Sedajte! Izvol'te sestiti!

- Jok, jok!... Idem, brate, da tražim svoj vagon! Zbogom!

- Ama vi ćete se, kako je mrak, još i omaći sa platforme. Sedite, brate, a kad dođemo na stanicu, vi ćete naći svoj vagon. Sedite!

Ivan Aleksejevič uzdiše i neodlučno seda prema Petru Petroviču. Vidi se da je uzbuđen, pa se kreće kao po iglama.

- Kuda putujete? – pita Petar Petrovič.

- Ja? U svet. Meni je sad u glavi takav kaos, da ni ja sam ne znam kuda putujem. Poslužila me sreće, pa eto putujem. Ha-ha... Jeste li vi, rođeni moj, videli kadgod srećne budale? Niste? E onda gledajte! Pred vama je najsrećniji čovek na ovome svetu! Da! I vi ništa ne vidite na mome licu?

- To jest vidim da ste... ovaj... ali samo malo...

- Mora biti da mi je lice užasno glupo! Eh, baš mi je krivo što nema ogledala, da pogledam svoju njuškolicu! Osećam, brate, da postajem idiot. Časna reč! Ha-ha... ja, zamislite samo: idem na svadbeni put. Pa zar nisam zevzek?

- Vi? Pa zar ste se oženili?

- Danas, sokole moj! Venčao se, pa pravo na stanicu!

Počinju čestitanja i obična pitanja.

- Pazi ti njega!... – smeje se Petar Petrovič. – A zato li ste se vi tako fino nagizdali!

- Da-a... Radi potpune iluzije sam se čak i naparfimisao. Sasvim sam vam se

zagnjurio u te stvari! Niti kakvih briga, niti misli, nego samo jedno osećanje, nečega onako... đavo bi ga znao kako da ga nazovem... neke blagodušnosti, ili tako nešto. Otkako sam se rodio, još se nisam tako sjajno osećao!

Tu Ivan Aleksejevič zatvara oči i klima glavom.

- Strašno sam srećan – govori on. – Eto, i vi sami razmislite. Sad ću vam otići u svoj vagon. Tamo na divančiću, kraj prozora, sedi stvor božiji koji vam je, tako reći, svim svojim bićem predan. Zna li, blondina sa nosićem... s prstićima...

Dušica moja! Anđele moj! Ti si moj zlatni pupoljak, moj sjajni lampiončić!

Filoksero duše moje! A nožica! Gospode! Njena nožica nije kao što su naše nožurde, nego nešto minijaturno, čarobno... alegorično! Prosto da uzmeš i pojedеш tu nožicu! Eh, ama vi ništa ne razumete! Jer vi ste materijalisti, dosadni bećari i ništa više! Evo, kad se oženite, onda ćete se setiti! Gde li je sad, reći ćete, Ivan Aleksejevič? Da! A sad idem u svoj vagon. Tamo me već s nestrpljenjem čeka... sa osmejkom. Ja sednem, pa evo ovako, sa dva prstića, za podvaljčić...

Ivan Aleksejevič klima glavom i klata se od srećnog smeha.

- Pa onda nasloniš svoju tikvu na njeno ramence i hvataš je oko struka. A unaokolo, znate li, tišina... poetičan polumrak. Ceo svet bih tog trenutka zagrlio.

Petre Petroviču, dopustite da vas zagrlim!

- Drage volje.

Prijatelji se uz opšti smeh putnika grle, i srećan novobračnik nastavlja:

- A radi većeg idiotluka ili, kako to po romanima govore, radi veće iluzije, odeš do bifea da iskapiš dve-tri čašice. Ovde u glavi i u grudima dešava mi se nešto što ni u bajkama nećeš naći. Ja sam čovek sitan, ništavan, a čini mi se da sam najednom postao bezgraničan... Ceo svet sobom obuhvatam!

Putnici, gledajući na napitog, srećnog mladoženju, i sami se zaraze njegovom veselošću, pa već i ne osećaju dremež. Mesto jednog slušaoca, oko Ivana

Aleksejeviča se očas pojaviše petorica. On se vrti kao na iglama, prska pljuvačkom

oko sebe, maše rukama i brblja, brblja bez prestanka. Cereka se i svi se cerekaju.

- Glavno je, gospodo, što manje misliti! Do đavola sa svima tim analizama... Ako ti se pije, a ti, brate, pij, a ne da filozofiraš: da li je to škodljivo ili nije... Sve su te filozofije i psihologije luk i voda!

Kroz vagon prolazi kondukter.

- Dragi moj prijatelju – obraća mu se mladoženja – kad budete prolazili kroz vagon br. 209, a vi nađite tamo damu u sivom šeširu sa belom pticom, pa joj recite da sam ja ovde!

- Razumem. Samo u ovom vozu nema vagona br. 209. Ima 219!

- Pa dobro! Svejedno! Dakle recite toj dami: muž vam je zdrav i čitav!

Ivan Aleksejevič najednom se hvata za glavu i ječi:

- Muž... Dama... Je li to odavno? Muž... Ha-ha... Tebe treba tući, a ti muž! Ah, idiotčino! A ona! Juče je još bila devojčica... pupoljak... Prosto ne mogu da verujem!

- Danas je čak nekako čudnovato videti srećnog čoveka – govori jedan putnik. Pre ćeš videti belu vranu.

- Da, a ko je kriv? – govori Ivan Aleksejevič tegleći svoje duge noge sa vrlo šiljastim kapnama. – Ako vi niste srećni, onda ste sami krivi! Da, a kako ste vi mislili? Čovek je sam kovač svoje sreće. Zaželite samo, pa ćete biti srećni, ali vi nećete. Vi se tvrdoglavo uklanjate od svoje sreće.

- Eto sad! Kako to?

- Vrlo prosto!... Priroda je udesila i naredila da čovek u izvesno vreme svoga života voli. I ako je nastao taj period, onda, brate, voli svom snagom. A vi ne slušate prirodu, sve nešto čekate. Dalje... U zakonu je rečeno da normalni individuum mora da stupi u brak... Bez braka nema sreće. Ako je došlo pravo i zgodno vreme, a ti se ženi, ne odugovlači... Ali vi se ne ženite, nego mudrujete i sve nešto čekate! Zatim je u Svetom pismu rečeno da vino veseli srce čovečije... Ako ti je dobro, pa

hoćeš da ti bude još bolje, onda mi ti, bratac, idi u bife pa popij nešto. Glavno je da ne mudruješ, nego udari u šablon! Jer šablon vam je velika stvar!

- Vi kažete da je čovek kovač svoje sreće. Kakav je on, dovraga, majčin kovač kad je dovoljan jedan bolestan zub ili zla tašta, pa da mu sva njegova sreća strmoglavce poleti? Sve zavisi od slučaja. Neka nas zadesi, na primer, sad kukujevska katastrofa, pa da vidim da li bi tad ovako pevali...

- Koješta - protestvuje mladoženja. – Katastrofe se dešavaju samo jedanput u godini. Ne bojim se ja nikakvih slučajeva, stoga što ti slučajevi nemaju razloga da se događaju. Retki slučajevi! Nek idu oni do đavola! Prosto neću o njima ni da govorim!... Oho! Mi ovo, izgleda, već prilazimo nekoj postaji.

- A kuda vi putujete? – pita Petar Petrovič. – U Moskvu, ili nekud južnije?

- Ala potrefiste? Kako ću ja to, putujući na sever, dospeti nekuda južnije?

- Pa Moskva nije na severu?

- Znam, samo što mi sad putujemo u Petrograd! – govori Ivan Aleksejevič.

- Mi putujemo u Moskvu, molim vas lepo!

- To jest, kako to u Moskvu? - čudi se mladoženja.

- Čudnovato... A za gde ste vi uzeli kartu?

- Za Petrograd.

- Onda vam čestitam! Vi ste pogrešili voz.

Prolazi pola minuta ćutanja. Mladoženja se diže i tupo prelazi očima društvo.

- Da, da – objašnjava Petar Petrovič. – U „Balagom“ ste uskočili u drugi voz... Vi ste, znate, posle konjaka upali u kontra voz.

Ivan Aleksejevič bleđi, hvata se za glavu i počinje brzo da korača po vagonu.

- Ah, što sam idiotčina! – planu on kao otrovan. – Ah, neka me, nitkova, đavoli požderu! No pa šta sad da radim? Pa u onom vozu mi je žena! Ona je tamo sama, čeka, muči se.

Mladoženja pade na divan i ježi se, kao da mu je neko na žulj stao.

- Ja sam nesrećan čovek! – ječi on. – Pa šta da radim? Šta?

- No, no... – teše ga putnici. Nije to ništa... Telegrafišite vašoj ženi, a sami sedite u brzi voz. Pa ćete je tako stići.

- Brzi voz – plače mladoženja, „kovač svoje sreće“. – A gde su mi pare za brzi voz? Sve su mi pare kod žene!

Prošaptavši nešto između sebe, smejući se, putnici prikupljaju novac pa snabdevaju srećnog čoveka potrebnom sumom...

Neuspeh

Ilija Sergejič Peplov i žena mu Kleopatra Petrovna stajali su kod vrata pa su žudno i željno osluškivali. Tamo iza vrata, u maloj sali, dešavala se, po svoj prilici, izjava ljubavi, a izjavljivali je njihova kći Natašenjka i učitelj građanske škole Ščupkin.

- Trza! – šaputao je Peplov, drhteći od nestrpljenja i tarući ruke. – Pazi sad, Petrovna, čim počnu da govore o osećanjima, odmah ikonu sa zida skidaj pa ćemo ući da ih blagoslovimo... Zateći ćemo ih na samom delu... A blagoslov sa ikonom je svet i nenarušiv... Posle nam ne umače, pa makar nas i sudu tužio.

A tamo, iza vrata, vodio se ovakav razgovor:

- Ostavite vi vaš karakter – govorio je Ščupkin, paleći šibicu o svoje karirane pantalone. – Nikakavih pisama ja vama pisao nisam!

- Gle'te, molim vas! Mislite ja ne poznajem vaš rukopis! – kikotala se devojka, afektirano i potcikujući i svaki čas pogledajući u ogledalo. – Odmah sam poznala! I kako ste čudni! Vajni nastavnik krasnopisa, a pišete svračijim nogama! Pa kakav ste vi nastavnik pisanja, kad vi sami rđavo pišete?

- Hm!... To ništa ne znači. U krasnopisu nije glavno rukopis, glavno je da se učenik ne zaboravlja. Nekog lenjirom po glavi mlatnem, nekog isteram da kleči... A i šta

mi je opet rukopis! Ništavna stvar! Nekrasov je pisac bio, a sramota te pogledati kako je taj čovek pisao. U celokupnim delima iznesen je njegov rukopis.

- Znam, al ono je Nekrasov, a ovo ste vi... (uzdah). Ja bih za pisca sa zadovoljstvom pošla. On bi mi stalno pesme za uspomenu pisao!

- Pa pesme vam i ja mogu pisati, ako želite.

- A o čemu vi možete pisati?

- O ljubavi... o osećanjima... o vašim očima... Pamet da vam se pomeri kad pročitate... Kao kiša ćete plakati! A ako vam napišem poetične stihove, onda ćete mi, valjda, dozvoliti ručicu da vam poljubim?

- Vrlo važno!... Možete ako ćete i sad da poljubite.

Ščupkin podskoči pa, izbečivši oči, prionu uz punačku ručicu koja je mirisala na sapun od jaja.

- Skidaj ikonu – užurba se Peplov, munuvši rukom svoju ženu, pobledeo od uzbuđenja i zakopčavajući se.

- Pa ni sekunde ne oklevajući, Peplov širom otvori vrata.

- Deco... – promrmlja on, dižući ruke put neba i plačljivo ćmirkajući. – Gospod će vas blagosloviti, deco moja... Živite... plodite se... množite se...

- I... i ja vas blagosiljam... – prozbori majka, plačući od sreće. – Srećni bili, mili moji! O, ta vi mi jedino moje blago oduzimate! – obrati se ona Ščupkinu. – Pa volite moju kćer, čuvajte mi je...

Ščupkin zinu od iznenađenja i straha. Ulazak roditelja bio je tako iznenađan i smeo da nije mogao ni reči da progovori.

- Ukebaše me! Sputaše me! – pomisli on, sav pretrnuo od straha. – Klopka se sklopila. Iz te kože nikud!

I on pokorno podmetnu glavu kao da bi da kaže: „Evo, uzmite je – pobeđen sam!“

- Bla... blagosiljam... – nastavi tata, pa se i on zaplaka. – Natašenjka, dete moje... stani tu do njega... Daj ikonu, Petrovna...

Ali tu roditelj najednom prestade da plače, a lice mu se sve iskrivi od besa.

- Krljo jedna! – reče on ženi ljutito. – Glupa glavo! Kakva ti je to ikona?

- Ej, naopako i u zao čas!

Šta se desilo?

Nastavnik krasnopisa bojažljivo diže oči i vide da je spasen: onako u žurbi mamica je zgrabila sa zida, umesto ikone, portret pisca Lažečnjikova. Starac Peplov i njegova supruga Kleopatra Petrovna, sa portretom u rukama, stajahu zbunjeni, ne znajući šta da rade i šta da kažu.

Nastavnik krasnopisa iskoristi zabunu pa – strugnu...

Debeli i mršavi

Na stanici Nikolajevske železnice sreća se dva prijatelja: jedan debeo, drugi mršav. Debeli tek što beše ručao u staničnom restoranu, i njegove masne usne rumenele su se kao zrele višnje. Mirisao je na heres i fler d'oranž. A mršavi tek što beše izašao iz vagona – sav pretrpan koferima, zavežljajima i kartonskim kutijama. Mirisao je na šunku i crnu kafu. Iza leđa mu je virila mršava žena dugačke brade – njegova supruga, i visoki gimnazist žmirkavog oka – njegov sin.

- Porfirije! – viknu debeli kad ugleda mršavog. – Ama jesi li ti to? Dragi moj!

Otkad se, čoveče, nismo videli!

- Gospode! – začudi se mršavi. – Miša! Druže moj! Otkud ti?

Prijatelji se triput poljubiše i pogledaše jedan drugog očima punim suza. Obojica su bili prijatno iznenađeni.

- Dragi moj! – počeo mršavi posle poljubaca. – Ko bi se tome nadao! E baš si me iznenadio! Daj da te pogledam lepo! Lep si kao što si i pre bio! Isti onaj kicoš i

mirišljavko! Ah, bože moj! Pa kako si! Jesi li bogat? Jesi li se oženio? Ja sam već oženjen, kao što vidiš... Ovo je moja žena. Lujza, rođena Vancenbah... luteranka... A ovo mi je sin, Natanailo, đak trećeg razreda. Ovo je, Natanja, moj drug iz detinjstava! Zajedno smo učili gimnaziju.

Natanailo malo promisli pa skide kapu.

- Gimnaziju smo zajedno učili! – nastavi mršavi. – Sećaš se kako su te zadirkivali? Zvali su te Herostrat zato što si đaćku knjižicu progoreo cigaretom, a mene Efijalt, što sam voleo da spletkarim. Ho... ho. Šta ćeš, deca! Ne boj se, Natanja! Priđi mu bliže... A ovo je moja žena, rođena Vancenbah... luteranka.

Natanailo malo promisli pa se sakri iza očevih leđa.

- Pa kako mi živiš, prijatelju? – zapita debeli, ushićeno gledajući druga. – Gde služiš, dokle si dogurao?

- Služim, dragi moj! Već dve godine sam u osmoj grupi i imam orden „Satnislava“. Plata slaba... ali šta se može. Žena daje časove muzike, a ja u slobodno vreme pravim tabakere od drveta. Odlične tabakere! Po rublju komad prodajem. Ako neko uzme deset i više, njemu, naravno i jevtinije. Živi se nekako. Služio sam, znaš, u ministrastvu, a sad sam ovamo premešten za šefa odseka u istom odeljenju... Ovde ću služiti. A kako ti? Možda si već i državni savetnik? A?

- Ne, dragi moj, teraj još više – reče debeli – ja sam dogurao već do tajnog... Dve zvezde imam.

Mršavi najednom preblede, skameni se, ali mu se lice brzo iskrivi u širok osmeh, izgledalo je da mu iz lica i očiju vrcaju iskre. On se zgrči, poguri, smanji se.

Njegovi koferi, zavežljaji i kutije se takođe zgrčiše... Dugačka ženina brada još više se izduži. Natanailo stade „mirno“ i zakopča dugmad svog šinjela...

- Ja, vaše prevashodstvo... Vrlo mi je drago! Drug, može se reći, iz detinjstva, i najednom postali takva veličina! Hi-hi-hi...

- Ta okani se! – namršti se debeli. – Čemu taj ton? Nas dvojica smo drugovi iz

detinjstava... i čemu titulisanje!

- Ali, zaboga... Šta vi to... – poče se kikota mršavi, i još se više zgrči... Milostiva pažnja vašeg prevashodstva... kao neka životvorna voda... Evo, ovo je, vaše prevashodstvo, moj sin Natanailo... žena Lujza, luteranka, donekle...

Debeli htede nešto da odgovori, da oponira, ali na licu mršavog bilo je toliko strahopoštovanja, sladunjavosti i poniznosti da se tajnom savetniku smuču... On okrenu glavu od mršavog i pruži mu ruku.

Mršavi steže tri prsta, pokloni se do pojasa i zakikota se kao Kinez: „Hi-hi-hi“.

Žena se nasmeši. Natanailo izvede reverans i ispusti kapu.

Sve troje su bili prijatno zaprepašćeni.

Skupoceni pas

Poručnik Dubov, ne više tako mlad ratnik i dobrovoljac i Knaps sede i piju.

- Prekrasan pas! – veli Dubov pokazujući Knapsu svoju kerušu Milku. –

Izvanredno pseto! Pogledajte joj samo njušku! Pa sama njuška koliko vredi! Kad bi se čovek namerio na ljubitelja, taj bi samo za njušku dao dvesta rubalja! Ne verujete? Pa onda vi ništa ne razumete...

- Razumem, ali..

- Pa to je seter, čistokrvni engleski seter! A pri vrebaju je zadivljujući, a pronicljivost... njuh! Bože, kakav njuh! Znae koliko sam dao za Milku kad je još bila štene? Sto rubalja! Divno pseto! Nevaljalice! Milka! Glupačo, Milka! Dođi ovamo, dođi ovamo... psetance, psiću moj...

Dubov privuče sebi Milku i poljubi je među uši. Na oči mu navreše suze.

- Nikome te ne dam... lepotice moja... razbojniče nijedan. Pa ti me voliš, zar ne,

Milka? Voliš? Ne, marš napolje – viknu najednom poručnik. – Prljavim šapama pa pravo meni na mundir hoćeš! Da, Knapse, sto pedeset rubalja sam dao za štene! Pa, valjda, imao sam i za šta! Šteta je samo: nemam vremena za lov! Propada pas bez posla, svoj talenat pokopava... Baš zato ga i prodajem. Kupite, Knapse! Celoga života ćete mi biti zahvalni! No ako baš niste pri novcu, izvolite, daću vam ga i za polovinu, uzmite za pedeset! Pljačkajte!

- Ne, golubiću... – uzdahnu Knaps. – Da je vaša Milka muškog pola, onda bih je možda i kupio, a ovako...

- Milka nije muškog pola? – zaprepasti se poručnik. – Knapse, ta šta vam je? Milka nije muškog... pola? Ha-ha! Pa onda šta je ona po vašem mišljenju? Kuja? Ha-ha! E, dečko i po! On još ne razlikuje kera od kuje!

- Govorite mi kao da sam ja slep ili dete... – nađe se uvređen Knaps. – Naravno da je kuja!

- Možda ćete reći još da sam ja dama! Ah, Knapse, Knapse! A još ste, eto, i tehnički završili! Ne, dušo moja, to je pravi, čistokrvni ker! Osim toga, takav će svakome keru dati deset poena fore, a vi... nije muškog pola! Ha-ha!

- Oprostite, Mihaile Ivanoviču, ali vi... prosto me za budalu smatrate... To čak i vređa...

- No, ne treba, đavo nek vas nosi... Nemojte kupiti... Vama čovek ne može dokazati! Još malo pa ćete reći da joj ovo nije rep nego noga... Nije potrebno. Pa hteo sam uslugu da vam napravim. Vahramejeve, konjaka!

Posilni donese još konjaka. Prijatelji nasuše po jednu čašu i zamisliše se. Prođe tako pola sata u ćutanju.

- Pa neka je i ženskog pola... – prekinu poručnik ćutanje, mrko gledajući u bocu. – Čudna mi čuda! Pa to je za vas i bolje! Doneće vam štenad, a svako štene – to vam je po dvadeset pet rubalja... Svako će rado od vas kupiti. Ne znam šta vam se toliko sviđaju kerovi! Keruše su hiljadu puta bolje. Ženski pol je i zahvalniji i

privrženiji... No kad se već toliko bojite ženskog pola, izvolite, uzmite za dvadeset pet.

- Ne, golubiću... Ni kopejke ne dam. Prvo, pas mi nije potreban, a drugo, nemam ni novca.

- Mogli ste mi to i ranije reći. Milka, gubi se odavde!

Posilni donese kajganu. Prijatelji se latiše jela i ćutke očistiše tanjir.

- Valjan ste vi momak, Knapse, pošten... – reče poručnik brišući usne. – Žao mi je da vas tako pustim, neka ga đavo nosi... Znae šta? Uzmite psa zabadava!

- Pa kud ću s njim, golubiću? – reče Knaps i uzdahnu. – I ko će kod mene oko njega da se bakće?

- No, ako ne treba – ne treba... đavo nek vas nosi! Ako nećete, i ne treba... Kuda ćete? Sedite!

Protežući se, Knaps ustade i dohvati kapu.

- Vreme je, zbogom... – reče zevajući.

- Pa pričekajte, otpratiću vas.

Dubov i Knaps se obukoše i izadoše napolje. Prvih sto koraka išli su ćuteći.

- Ne znate li kome bih mogao dati pseto? – reče poručnik. – Nemate li, možda, takvih poznanika? Pseto je, videli ste, dobro, rasno, ali... meni apsolutno nije potrebno!

- Ne znam, dragi... Otkud meni ovde takvi poznanici?

Sve do Knapsovog stana prijatelji više ne progovoriše ni reći. Tek kad Knaps stisnu poručniku ruku i otvori svoju kapiju, Dubov se nakašlja i nekako neodlučno progovori:

- Ne znate, primaju li ovdašnji strvoderi pse ili ne?

- Biće da primaju... Ne mogu pouzdano reći.

- Poslaću sutra po Vahramejevu... Neka ide do đavola! Neka joj kožu oderu...

Mrsko pseto! Odvratno! I ne samo što je sebe zagadila, nego je juče u kuhinji i sve

meso poždrala, g-g-gadura... pa da je još neka dobra pasmina, a ovako, đavo bi ga znao šta je, mešavina džukele i svinje. Laku noć!

- Zbogom! – reče Knaps.

Kapija se zalupi, i poručnik ostade sam.

Konjsko prezime

Penzionisanog generalmajora Buldjejeva zaboleo je zub. Ispirao general usta votkom i konjakom, stavljao na bolestan zub zift od duvana, opijum, trepentin i petrolej, utrljavao u obraz jod, stavljao u uši vatu natopljenu alkoholom, ali je sve bilo uzalud, i povrh toga izazivalo je gađenje. Došao je doktor, pročačkao po zubu, prepisao kinin, ali ni od toga nije bilo nikakve vajde. General, opet, nije pristao da vadi zub. Svi ukućani, žene, deca, posluga, čak i pomoćni kuvar Pećka, imali su svoje predloge šta treba raditi. Nadzornik imanja generala Buldjejeva, Ivan Jevsejič, stigao je s predlogom da se pristupi lečenju pomoću vračanja.

- Ovde, u našem srezu, Vaše blagorodstvo – reče – pre deset godina služio je trošarinac Jakov Vasiljič. On je lečio zube vračanjem, i to prvoklasno. Ponekad se samo okrene prema prozoru, promrmlja nešto, zapljune i bol nestane kao rukom odnesen! Imao je magičnu moć...

- I gde je on sada?

- E pa, posle su ga otpustili sa trošarine, sad živi kod tašte u Saratovu. Samo od zuba i živi. Kad god nekog zaboli zub, taj odlazi kod njega da se leči. Meštanima iz Saratova pomaže kod svoje kuće, a ako je bolesnik iz druge varoši, onda pomaže i telegrafski. Uputite mu depešu, Vaše blagorodstvo, kažete samo, takva i takva stvar, raba Božjeg Alekseja zaboleo zub, molim da mu pomognete. A pare za

lečenje pošaljite mu poštom.

- To su gluposti! Koješta!

- A vi pokušajte, Vaše blagorodstvo! Ne može se reći da ne voli rakiju, ne živi sa ženom, nego sa nekom Švabicom, nevaljalac jedan, ali se može reći da je pravi čudotvorac!

- Pošalji, Aljoša – poče da ga moli generalica. – Ti ne veruješ u vradžbine, ali ja imam iskustva s tim. Čak i ako ne veruješ, što da ne pošalješ? Ne možeš ništa da izgubiš.

- Dobro, hajde – pristade Buldjejev. – Sada bih poslao telegram i crnom đavolu, a nekmoli nekom trošarinu... Uh! Jedva stojim! Gde ti taj tvoj trošarinac stanuje? Kome da pišemo?

General sede za sto i lati se pera.

- Njega u Saratovu svako pašče zna – reče nadzornik. – Izvolite napisati, Vaše blagorodstvo, dakle, ovako: u varoš Saratov, njenom blagorodstvu gospodinu Jakovu Vasiljiču... Vasiljiču...

- Da?

- Vasiljiču... Jakovu Vasiljiču... uh, kako mu ono beše prezime!... Vasiljiču... Dođavola!... na vrh mi jezika... A malopre kad sam dolazio ovamo, znao sam... Dozvolite...

Ivan Jevsejič se zagleda u tavanicu i poče da mrda usnama. Buldjejev i generalica su nestrpljivo očekivali.

- Šta bi? Misli malo brže!

- Ždrebnjikov?

- Nije ni to. Čekajte... Kobiletin... Bedevijan... Kulencev...

- To je pseće prezime, a ne konjsko. Ždrepčik?

- Ne, nije Ždrepčik... Konjskoj... Konjevič... Ždrebin... Ama nije!

- Pa kako misliš da mu pišem? Seti se, zaboga!

- Odmah. Atov... Kobilkin... Kulašev...

- Kulašnjikov? – zapita generalica.

-Ne, nije ni to. Upregin... Nije, nije. Zaboravih!

- Pa što si dolazio da predlažeš, đavo te odneo, kad si zaboravio! – naljuti se general. – Napolje odavde!

Ivan Jevsejič izađe, a general se uhvati za obraz i poče hodati kroz sobe.

- Oh, Bože moj! – jaukao je. – Aoj, majko mila! Uh, ništa pod milim Bogom ne vidim!

Nadzornik izađe u baštu, zagleda se u nebo i poče da pretura po glavi trošarinčevo prezime:

- Ždrebjakov... Ždrepkovski... Ždrebenko... Ne, ne, nije! Kljusev... Konjevod... Ragin... Kobiljanski...

Malo kasnije pozvaše ga da uđe.

- Seti li se, za ime sveta? – upita general.

- Nikako ne mogu, Vaše blagorodstvo.

- Možda je Konjavski? Da nije Jašin?

Svi ukućani odreda počeše da pogađaju prezime. Pominjali su sve uzraste, rase i vrste konja, nisu izostavili ni grivu, ni kopite, ni amove... Po kući, bašti, dečjoj sobi i kuhinji špartali su ljudi uzduž i popreko, češkali se po glavi i dosećali se prezimena.

Nadzornika su svako malo zvali u kuću.

- Ergelin? – pitali su. – Kopitar? Ajgirski?

- Ne, nije ni to – odgovorio bi Ivan Jevsejič, pogledao uvis i nastavio glasno da misli. – Arumov... Pastuhin... Zelenkov... Kobilj...

- Tata! – povikaše iz dečje sobe. – Trojkin! Uzdečki!

Celo imanje se uznemirilo. Nestrpljiv i napaćen, general obeća pet rubalja onome ko se seti prezimena, tako da je uskoro Ivana Jevsejiča u stopu pratila čitava

bulumenta.

- Alatov! – govorili su. – Galopin! Konjušarski!

Već se bilo smrklo, ali prezime nikako da pogode. Najposle legnu da spavaju, a da nisu poslali depešu.

General nije oka sklopio celu noć, hodao je s kraja na kraj sobe i huktao. Kad je izbilo dva po ponoći, izašao je iz kuće i pokucao nadzorniku na prozor:

- Da nije Paripovič? – zapita plačnim glasom.

- Ne, nije Paripovič, gospodine generale – odgovori Ivan Jevsejič i uzdahnu kao krivac.

- Pa onda mora da prezime i nije konjsko, nego neko drukčije!

- Časna reč, Vaše blagorodstvo, konjsko prezime... To bar dobro pamtim.

- Pa kako si, majkoviću, tako zaboravan... Meni je, čini mi se, to prezime sada važnije od svega na svetu. Koliko se samo namučih!

Ujutru general ponovo posla po lekara.

- Neka ga vadi! – odlučio je. –Više ne mogu da izdržim...

Stigao je doktor i izuvadio bolestan zub. Bol smesta uminu i general se smiri. Kad je po završenom poslu bio isplaćen, doktor sede u kočije i pođe kući. Iza kapije, u polju, susrete Ivana Jevsejiča. Nadzornik je stajao kraj puta, piljio u svoje noge i o nečemu duboko razmišljao. Sudeći po nabranom čelu i izrazu očiju, nešto je napregnuto i tegobno preturao po glavi.

- Riđanov... Vranski... – mrmljao je sebi u bradu. – Mamuzin...

- Ivane Jevsejiču! – doviknu mu lekar. – Hoćeš li da mi prodaš, sokole, pet vreća zobi? Nude mi i moji seljaci zob, ali je previše rđava...

Ivan Jevsejič tupo pogleda doktora, nekako se divljački osmehnu i, ne odgovorivši ni reči, pljesnu rukama, pa jurnu na imanje kao da ga je pojurio besan pas.

- Setio sam se, gospodine generale! – povika radosno nekim tuđim glasom dok je utrčavao u generalov kabinet. – Setio sam se, Bog dao zdravlja doktoru! Zobov!

Zobov! Zobov je prezime trošarinca! Zobov, gospodine generale! Pošaljite depešu Zobovu!

- Evo ti na! – reče general prezrivo i poturi mu pod nos dva šipka. – Ne treba mi više tvoje konjsko prezime! Evo ti na!

Šala

Vedro, zimsko podne... Mraz jak, puca, i Nađenjki, koja me drži ispod ruke, hvata se srebrnasto inje poo kosi na slepoočnicama, i na maljama iznad gornje usne. Mi stojimo na visokom bregu. Od naših nogu pa do same zemlje pruža se strma ravan, u kojoj se sunce ogleda kao u ogledalu. Kraj nas su male sanke, tapacirane svetlocrvenom čojom.

- Da se spustimo dole, Nadežda Petrovna? – molim ja. – Samo jedanput! Verujte mi, ostaćemo čitavi i nepovređeni.

Ali Nađenjka se plaši. Sav prostor od njenih malih kaljača do kraja ledenog brega izgleda joj kao strašna, beskrajno duboka provalija. Ona umire od straha i prestaje da diše kad gleda dole, čim je ja samo ponudim da sedne u sanke; ali šta će biti ako reskira da se surva u provaliju! Umreće, poludeće.

- Preklinjem vas! – kažem ja. – Ne treba se plašiti! Znajte, to je malodušnost, kukavičluk!

Sanke lete, kao strela. Presecani vazduh šiba u lice, hukće, zviždi u ušima, seče bolno, štipa od gneva, hoće da smakne glavu s ramena. Od pritiska vetra nemamo snage da dišemo. Izgleda da nas je sam đavo zagrlio kandžama i uz huku vuče u pakao. Sve oko nas sliva se u jednu dugu prugu koja naglo juri... Gle, gle, još trenut samo i izgleda mi kao da ćemo propasti.

- Ja vas volim, Nađa! – kažem ja poluglasno. Sanke počinju sve lakše i lakše da klize, huka vetra i zvrka saonicka nisu više tako strašni, ne zaustavlja se disanje od straha, i mi smo, najzad, dole. Nađenjka nije ni živa ni mrtva. Ona je bleđa, jedva diše... Ja joj pomažem da ustane.

- Ni za šta na svetu drugi put ne smem – kaže ona gledajući me krupnim očima. Ona me hvata pod ruku i mi dugo šetamo oko brega. Zagonetka, po svoj prilici, ne da joj mira. Da li su one reči izrečene ili nisu? Da ili ne? Da ili ne? To je pitanje samoljublja, časti, života, sreće, pitanje veoma značajno, najznačajnije na svetu. Nađenjka nestrpljivo, tužno, pronicljivim pogledom zagleda mi u lice, odgovara neumesno, čeka, neću li ja otpočeti. O, koliko prelića na tom dragom licu, koliko prelića! Vidim, ona se bori sa sobom, njoj je potrebno nešto da kaže, o nečemu da pita, ali ona ne nalazi reči, njoj je nezgodno, strašno, smeta radost...

- Znate šta? – kaže ona ne gledajući u mene.

- Šta? – pitam ja.

- Hajte još jednom... da projurimo.

Mi se penjemo uz stepenike na breg. Opet smeštam bleđu, uzdrhtalu Nađenjku u sanke, opet letimo u strašnu provaliju, opet hući vetar i stružu saonice, i opet, kad sanke najsilnije i najhućnije lete, ja govorim poluglasno:

- Ja vas volim, Nađenjka!

Kad se sanke zaustavljaju, Nađenjka baca pogled na breg, niz koji tek što se spustismo, zatim dugo zagleda u moje lice, prisluškuje moj glas, ravnodušan i nimalo strastan, i sva, sva, čak muf i kapuljača njena, sva njena pojava – izražava krajnju nedoumicu. A na licu joj ispisano:

- U čemu je stvar? Ko je izgovorio one reči? On, ili mi se samo pričinilo?

Ta neizvesnost je uznemiruje, izvodi je iz strpljenja. Sirota devojčica ne odgovara na pitanja, tušti se, gotova je da zaplače.

- Da nije vreme da idemo kući? – pitam ja.

- A meni... meni se dopada ovo sankanje – kaže ona crveneći. – Kako bi bilo još jedanput?

Njoj se «dopada» ovo sankanje, međutim, sedajući u sanke, ona je kao i pre toga bleđa, jedva diše od straha, drhti.

Mi se spuštamo treći put, i ja vidim kako me ona gleda u lice, prati moje usne. Ali ja stavljam na usne maramicu, kašljem i kad stižemo do sredine brega, uspevam da procedim:

- Ja vas volim, Nađenjka!

I zagonetka ostaje zagonetka! Nađenjka ćuti, o nečemu razmišlja... Ja je ispraćam sa sankanja kući, ona se stara da ide lakše, usporava korak i stalno čeka da li ću joj reći one reči. I ja vidim kako pati njena duša, kako se ona savlađuje da ne kaže:

- Nije moguće da ih je izgovarao vetar! A ja neću da to vetar izgovara!

Sutradan ujutru dobijam cedulju: «Ako pođete danas na sankanje, svratite do mene. N.» I od tada ja i Nađenjka počinjemo svakog dana da idemo na sankanje i, spuštajući se sankama dole, svaki put ja izgovaram poluglasno jedne iste reči:

- Ja vas volim, Nađenjka!

Ubrzo Nađenjka se navikava na tu frazu kao na vino ili morfijum. Ona ne može da živi bez nje. Doduše, sletati sa brega isto tako je užasno kao i pre, ali sad već strah i opasnost pridaju naročitu draž rečima ljubavi, rečima koje kao i pre predstavljaju zagonetku i muče dušu. Pričinjava se uvek ono dvoje: ja i vetar... Ko joj od nas dvoje izjavljuje ljubav, ona ne zna, ali njoj je, po svoj prilici, već svejedno; ma iz koga pehara pio... svejedno, samo da budeš pijan.

Jednom u podne odoh na sankanje sam; pomešan u gomili, ja vidim kako bregu prilazi Nađenjka, kako me traži očima... Zatim se bojažljivo penje stepenicama... Strašno joj je da ide samo, o, kako je strašno! Ona je bleđa kao sneg, drhti, ide kao na gubilište, ali ide, ide ne osvrćući se, odlučno. Ona je, po svoj prilici, odlučila da pokuša: da li će se ćuti one zanosne, slatke reči, kad mene nema? Ja vidim kako

ona, bleđa, s otvorenim ustima od straha, seda u sanke, zatvara oči i, praštajući se zauvek sa zemljom, polazi s mesta... «Z-z-z-z»... zvrlje saonice. Čuje li Nađenjka one reči, ja ne znam... Vidim samo kako ona ustaje iz sanki malaksala, nemoćna. I vidi se po njenom licu da i sama ne zna da li čuje nešto ili ne. Strah, dok se spuštala dole, oduzeo joj je sposobnost da sluša, da razlikuje zvuke, da shvata... Ali dolazi i prolećni mesec mart... Sunce postaje ljupkije. Naš ledeni breg se mračí, gubi svoj sjaj i kravi se najzad. Prestajemo da se sankamo. Sirota Nađenjka nema gde više da čuje one reči, pa nema ni ko da ih izgovara jer se vetar ne čuje, a ja se spremam u Petrograd... na duže, možda zauvek.

Nekako pred odlazak, na dva dana, sedim u sumraku u baštici, a od dvorišta, u kome stanuje Nađenjka, ta baštica je odvojena visokom ogradom sa gvozdenim šiljcima... Još je prilično hladno, ma đubretu ima još snega, drveće je mrtvo, ali već miriše na proleće i, spremajući se na počinak, živo grakću gračci. Ja prilazim ogradi i dugo gledam kroz šupljinu. Ja vidim kako Nađenjka izlazi na stepenice i upravlja tužan, očajnički pogled u nebo... Prolećni vetar joj duva pravo u bleđu, setno lice... On je podseća na onaj vetar koji nam je hujao onda na bregu kad je ona slušala one četiri reči, i lice joj postaje žalosno, žalosno, niz obraze će poteći suza... I sirota devojčica pruža obe ruke, kao da moli taj vetar da joj donese još jednom one reči. I ja, sačekavši vetar, izgovaram poluglasno:

- Ja vas volim, Nađa!

Bože moj, šta li se zbiva sa Nađenjkom! Ona kliče, smeška se celim licem i pruža ruke u susret vetru, radosna, srećna, neobično divna.

A ja idem da se pakujem...

Davno je to bilo. Sad je Nađenjka već udata; udali su je, ili je sama pošla... svejedno, za sekretara plemićkog masalnog fonda i sad već ima troje dece. Ono kako smo ja i ona nekad išli na sankanje i kako je vetar donosio do nje reči «ja vas volim, Nađenjka», nije zaboravljeno; za nju je to sada najsrećnija, najnežnija i

najlepša uspomena u životu...

I meni sad, kad sam postao stariji, nije više jasno zašto sam izgovarao one reči, zašto sam se šalio...

Knjiga žalbi

Leži ta knjiga u specijalno za nju napravljenom pultu na železničkoj stanici. Ključ od pulta «nalazi se kod staničnog žandarma», ali u stvari, nikakav ključ i nije potreban, jer je pult uvek otvoren. Otvorite samo knjigu pa čitajte:

«Poštovani gospodine! Probao sam perce!»

Ispod toga nacrtana nekakva njuška dugačkog nosa i s rogovima. Ispod njuške je neko napisao:

«Ti si slika – ja- portre,

Ti si stoka, a ja – ne,

Ja sam – tvoja njuška.»

A dole:

«Približavajući se ovoj stanici i posmatrajući prirodu kroz prozor, odleteo mi je šešir. I. Jarmonkin!»

«Ko je pisao, ne znam,

A ja, budala, čitam!»

«Ostavio spomen načelnik nadleštva za uvrede Kolovrojev.»

«Podnosim upravi stanice svoju žalbu na konduktera Kučkina zbog njegove grubosti odnosno moje žene. Moja žena uopšte nije larmala, nego je, naprotiv, nastojala da sve bude mirno. A isto i odnosno žandarma Kljativina koji me grubo dohvatio za rame. Živim na imanju Andreja Ivanoviča Iščejeva, koji zna moje

vladanje. Pisar Somolučšev.»

«Nikandrov, socijalist.»

«Nalazeći se pod svežim utiskom nedopustivog postupka... (precrtano). Prolazeći kroz ovu stanicu, bio sam uvređen do dna duše sledećim... (precrtano). Na moje oči se desio sledeći odvratn događaj koji grubim bojama slika naše železničarske prilike... (dalje je sve precrtano, osim potpisa). Učenik 7-og razreda kurske gimnazije Aleksej Zudjev.»

«U očekivanju polaska voza posmatrao sam fizionomiju šefa ove stanice i ona mi se uopšte nije svidela... Javljam o tome svima. Veseli izletnik.»

«Ja znam ko je to pisao. To je pisao M. D.»

«Gospodo! Teljcovski je kockar.»

«Žandaruša se juče izvezla s kelnerom Kostom preko reke. Želimo joj sve najbolje. Ne tuguj, žaco!»

«Prolazeći, i budući gladan, u razmišljanju šta bih jeo, na ovoj stanici nisam mogao dobiti posna jela. Đakon Duhov.»

«Krkaj, more, šta dobiješ!»

«Ko nađe kožnu kutiju za cigarete, neka je preda na kasi Andreji Jegoriču.»

«Pošto su me isterali iz službe što sam se, tobože, propio, izjavljujem da ste svi vi hulje i lopovi. Telegrafist Kuzmodemjanski.»

«Neka vas vrlina krasi!»

«Katinka, ja vas ludo volim!»

«Molim da se u knjigu žalbi ne pišu stvari koje se ne tiču saobraćaja. Za šefa stanice Ivanov 7-mi.»

«Ako si i sedmi, budala si!»

Činovníkova smrt

Jedne divne večeri isto tako divni ekonom, Ivan Dimitrič Červjakov, sedeo je u drugom redu fotelja i gledao pomoću dvogleda „Korneviljska zvona“. Gledao je i osećao se na vrhuncu sreće. Kad odjednom... U pripovetkama se često sreće ovo „kad odjednom“. Pisci imaju pravo: život je tako pun iznenađenja! Odjednom mu se lice namršti, oči se upola sklopiše, disanje se zaustavi... skinuo je dvogled s očiju, nagnuo se i... a-phi!!! Kao što vidite, kinuo je.

Kijanje nije zabranjeno nikome i nigde. Kijaju i seljaci i šefovi policije, a ponekad čak i tajni savetnici. Svi kijaju. Červjakov se nije nimalo zbunio, obrisao se maramicom i kao lepo vaspitan čovek pogledao oko sebe: da nije koga slučajno uznemirio svojim kijanjem? Ali se tek sad morao zbuniti. Video je kako starčić, koji je sedeo ispred njega u prvom redu fotelja, brižljivo briše rukavicom svoju ćelu i vrat i nešto gundā. Červjakov je u starčiću prepoznao visokog činovnika Brižalova koji je imao rang generala i služio u direkciji saobraćaja.

„Uprskao sam ga pljuvačkom!“ pomisli Červjakov. „Nije moj starešina, ali je ipak neprijatno. Treba se izviniti.“

Červjakov se nakašlja, naže se napred i reče šapatom generalu na uvo:

- Izvinite, Vaše prevashodstvo, ja sam vas poprskao pljuvačkom... Sasvim slučajno sam...

- Molim, molim...

- Tako vam Boga, oprostite. Verujte... nisam hteo.

- Ta sedite, molim vas! Pustite me da slušam!

Červjakov se zbuni, glupo se osmehnu i počeo da gleda scenu. Gledao je, ali više nije osećao blaženstvo. Počelo ga je mučiti nespokoјstvo. Za vreme pauze prišao je Brižalovu, povrteo se oko njega, i kad je savladao strah, promrmljao:

- Ja sam Vas poprskao, vaše prevashodstvo... Izvinite... jer sam... sasvim

nehotice...

- Manite, molim Vas... Ja sam već i zaboravio, a vi sve istu pesmu! – reče general, a donja mu usna zadrhta od ljutine.

„Zaboravio, a oči mu pune zlobe“, pomisli Červjakov podozrivo pogledajući generala. „Neće ni da govori. Treba mu objasniti da ja uopšte nisam hteo... da je prirodni zakon, jer može pomisliti kako sam hteo da ga pljunem. Ako sad ne misli, kasnije će pomisliti!...“

Kad je došao kući, Červjakov ispriča ženi šta mu se desilo. Učini mu se da je žena i suviše lakomisleno gledala na celu stvar; bila je malo uplašena, a kad je čula da je Brižalov iz druge ustanove, umirila se.

- Pa ipak otidi, izvini se – reče. – Pomisliće... ne umeš da se ponašaš u društvu!

- U tome i jeste nevolja! Izvinjavao sam se, a on nekako čudno... nijedne ljudske reči da kaže. Doduše, nije ni bilo vremena za razgovor.

Sutradan Červjakov obuče novu uniformu, podšiša se i pođe Brižalovu da mu objasni... Kad je ušao u generalovu sobu za primanje stranaka, ugleda mnogo molilaca, a među njima i samog generala, koji je već počeo da prima molbe. Pošto je saslušao nekoliko molilaca, general pogleda na Červjakova.

- Sinoć u „Arkadiji“, ako se sećate, Vaše prevashodstvo – počeo da raportira ekonom – kinuo sam i... nehotice Vas poprskao... Izvin...

- Koješta... šta Vam pada na pamet! Šta vi želite? – obrati se general sledećem moliocu.

„Neće ni da čuje!“ pomisli Červjakov i preblede. „Znači, ljuti se... Ne, ovo se ne sme tako ostaviti... Objasniću mu...“

Kad je general završio razgovor i s poslednjim moliocem i pošao u svoj kabinet, Červjakov koraknu za njim i promrmlja:

- Vaše prevashodstvo! Usuđujem se da uznemirim Vaše prevashodstvo, ali to činim, mogu reći, jedino iz osećanja kajanja!... Nisam namerno, i sami izvolite

znati!

General zlovoljno iskrivi lice i odmahnu rukom.

- Pa Vi se prosto podsmevate, poštovani gospodine – reče i nestade iza vrata.

„Kakvo podsmevanje?“ pomisli Červjakov. „Nema tu nikakvog podsmevanja!

General, pa ne može da shvati! Kad je tako, neću više ni da se izvinjavam ovom fanfaronu! Neka ide do đavola! Napisaću mu pismo, ali dolaziti neću! Bogami neću!“

Tako je mislio Červjakov idući kući. Ali pismo generalu nije napisao. Mislio je, mislio, ali nikako nije mogao da smisli to pismo. Morao je sutradan opet otići da objasni stvar.

- Ja sam dolazio juče i uznemirio Vaše prevashodstvo – promrmlja kad ga general malo začuđeno pogleda – ne zato da nekog ismevam, kao što ste Vi izvoleli reći. Ja sam se izvinjavao zato što sam kinuo i poprskao Vas... a nije mi bilo ni na kraj pameti da nekog ismevam... Otkud ja smem da ismevam? Kad bismo se mi podsmevali, onda, znači, nikakvog poštovanja prema ličnostima... ne bi bilo...

- Napolje!! – dreknu general iznenada, sav pomodreo i uzdrhtao od besa.

- Šta? – zapita šapatom Červjakov, premro od užasa.

- Napolje!! – ponovi general i zalupa nogama. Červjakovu se u utrobi nešto prekide. Obnevideo i ogluveo, on ustuknu prema vratima, iziđe na ulicu i ode posrćući... Kad je mahinalno došao kući, legao je na divan ne skidajući uniformu i... umro.

Čovek u futroli

Na samom kraju sela Mironosickog, u staji seoskog kmeta Prokofija, smestili su se da prenoće okasneli lovci. Bila su samo dvojica: marveni lekar Ivan Ivanič i gimnazijski nastavnik Burukin. Ivan Ivanič je imao prilično čudno dvojno prezime – Čamša Himalajski, koje mu uopšte nije pristajalo, pa su ga u celoj guberniji zvali jednostavno po imenu i očevu imenu; on je živeo nedelako od grada, u ergeli, i došao je sada u lov kako bi se nadisao čista vazduha. A nastavnik gimnazije Burkin svakog leta dolazio je u goste grofovima P. i u ovom kraju se već davno odomaćio. Nisu spavali. Ivan Ivanič, visok suvonjav starac dugih brkova, sedeo je napolju kod ulaza i pušio na lulu; osvetljavao ga je mesec. Burukin je ležao unutra na senu i nije se mogao videti u tami.

Pričali su razne dogodovštine. Pored ostalog, govorili su o tome kako se kmetova supruga, žena zdrava i prilično razborita, celoga života nije nikad makla iz svog rodnog sela, nikad nije videla ni grad ni železničku prugu, a poslednjih deset godina stalno je sedela u zapećku i samo je noću izlazila na ulicu.

Pa šta je u tome čudno! – reče Burkin. – Na ovom svetu ima dosta ljudi usamljenih po prirodi, koji, kao rak pustinjak ili puž, nastoje da se sklone u svoju ljušturu.

Možda se u tome ispoljava atavizam, vraćanje u doba kada čovekov predak još nije bio društvena životinja i živeo je usamljen u svojoj jazbini, a možda je to, jednostavno, vrsta ljudskog karaktera, ko zna? Nisam prirodnjak i nije moje da se dotičem takvih pitanja; samo hoću da kažem kako ljudi kao Mavra nisu retka pojava. Pa eto, ne treba ga tražiti daleko: pre dva meseca umro je u našem gradu neki Belikov, nastavnik grčkog jezika, moj kolega. O njemu ste, svakako, čuli. Mogao se zapaziti po tome što je uvek, čak i po vrlo lepom vremenu, izlazio u kaljačama i sa kišobranom i neizostavno u toplom vatiranom kaputu. I kišobran mu je bio u navlaci, i časovnik u navlaci od sive jelenske kože, pa kad je vadio perorez

da bi zašiljio pisaljku – i nož mu je bio u navlačici; i lice mu je, činilo se, takođe bilo u navlaci, jer ga je on sve vreme krio podignutim okovratnikom. Nosio je tamne naočare, džemper, uši je zatiskivao vatom, a kad je sedao u fijaker, naređivao je da se podigne krov. Jednom rečju, kod toga čoveka opazala se stalna i nesavladiva težnja da se okruži omotačem, da stvori sebi, takoreći, futrolu, koja bi ga odvojila, koja bi ga zaštitila od spoljnih uticaja. Stvarnost ga je dražila, plašila, činila stalno uznemirenim, pa je, možda zato da bi opravdao tu svoju bojažljivost, svoju odvratnost prema sadašnjosti – uvek hvalio prošlost i ono čega nikad nije bilo. I drevni jezici koje je predavao bili su za njega, u stvari, te iste kaljače i kišobrani koji su ga skrivali od stvarnog života.

«O, kako je zvučan, kako je divan grčki jezik!» govorio je sa razneženim izrazom lica, pa bi, kao da dokazuje svoje reči, začkiljio i, podigavši prst, izgovarao: «Antropos!»

I svoju misao Belikov je takođe nastojao da sakrije u futrolu. Njemu su bili jasni samo okružnice i novinski članci kojima se nešto branilo. Kad se okružnicom branilo učenicima da izlaze na ulicu posle deset časova uveče ili se u nekom članku branila telesna ljubav, onda je to njemu bilo jasno, određeno; zabranjeno je – pa kraj. U dozvoli i dopuštenju, pak, krio se za nj uvek sumnjiv element, nešto nedorečeno i maglovito. Kad su u gradu dozvoljavali dramsku sekciju, ili čitaonicu, ili čajdžinicu, on je klimao glavom i govorio tiho:

Sve je to, dakako, pravilno i lepo, ama da štogod ne ispadne.

Svako narušavanje, skretanje, odstupanje od pravila izazivalo je u njemu potištenost, mada, reklo bi se, šta se to njega tiče. Ako bi neki kolega zakasnio na molitvu, ili bi se čulo za neki nestašluk gimnazista, ili ako je neko video vaspitačicu kasno uveče sa oficirom, on se silno uzrujavao i stalno je govorio: da štogod ne ispadne, a na sednicama nastavnčkog veća prosto nas je kinjio svojom opreznošću, nepoverljivošću i svojim čisto futrolnim razmišljanjima povodom toga

što se, eto, recimo, u muškoj i ženskoj gimnaziji mladež rđavo ponaša, mnogo galami u učionicama – ah, samo da ne dopre do uprave, ah, samo da štogod ne ispadne – a šta ako bismo iz drugog razreda isključili Petrova, a iz četvrtog Jegorova, to bi bilo vrlo dobro. A onda? Svojim uzdasima, jadicovkama, svojim tamnim naočarima na bledom sitnom licu – znate, sitnom kao u tvora – sve nas je kinjio, i mi smo popuštali, smanjivali Petrovu i Jegorovu ocenu iz vladanja, zatvarali ih i, na kraju krajeva, isključivali i Petrova i Jegorova. Imao je čudan običaj – da dolazi u naše stanove. Dođe nastavniku, sedne i ćuti, i kao da nešto osmatra. Posedi tako ćutke čas-dva i ode. To je on nazivao «održavati dobre odnose sa kolegama», a, očevidno, bilo mu je teško da dolazi k nama i sedi, i posećivao nas je samo zato što je to smatrao svojom kolegijalnom dužnošću. Mi, nastavnici, bojali smo ga se. Čak ga se i direktor bojao. Eto, reklo bi se, nastavnici su svet koji misli, vrlo čestit, vaspitan na Turgenjevu i Ščedrinu, pa ipak je ovaj čovek, koji je uvek išao u kaljačama i sa kišobranom, držao u rukama celu gimnaziju čitavih pet, deset godina! Kakvu gimnaziju? Ceo grad! Naše dame subotom nisu priređivale domaće zabave. Bojale su se da on ne sazna. I sveštenstvo se ustručavalo pred njim da mrsi i da igra karte. Pod uticajem takvih ljudi kao što je Belikov, za poslednjih deset-petnaest godina u našem gradu počeli su da se boje svega. Da se boje da glasno govore, da šalju pisma, da se upoznaju, da čitaju knjige, da se boje da pomažu sirotinji, da je uče pismenosti...

Želeći nešto da kaže, Ivan Ivanič se nakašlja, ali ponovo zapali lulu, pogleda u mesec, a zatim reče odmereno:

"Da. Ljudi koji misle, čestiti, čitaju i Ščedrina, i Turgenjeva, svakojake Bokle i ostalo, a eto, pokorili se, trpeli... Eto, to je ono."

Belikov je živio u istoj kući gde i ja – produži Burkin – na istom spratu, vrata prema vratima. Često smo se sretali i ja sam poznavao njegov domaći život. I kod kuće ista priča: kućna haljina, kapa, kapci, zasuni, čitav niz svadbenih zabrana,

ograničenja, i – ah, samo da štogod ne ispadne! Jesti ponosno je štetno, a mrsno se ne sme jer će možda reći da se Belikov ne drži postova, i on je jeo smuđa na kraljevom loju – hranu koja nije posna, ali se ne može reći ni da je mrsna. Žensku poslugu nije držao iz straha da o njemu ne misle loše, nego je držao kuvara Afanasija, šezdesetogodišnjeg starca, pripita i slaboumna, koji je nekad služio kao posilni i umeo kojekako da kuva. Taj Afanasije obično je stajao kraj vrata, prekrstivši ruke, i uvek je mrmljao jedno te isto, sa dubokim uzdahom:

"Zaista, mnogo se njih sadekana namnožilo!" – Belikovljeva spavaća soba bila je malena kao sanduk, krevet je bio sa zavesom. Ležući da spava, pokrivaio se preko glave. Bilo je toplo, zagušljivo, u zatvorena vrata lupao je vetar, u peći je hučalo; čuli su se uzdasi iz kuhinje, uzdasi zloslutni...

I on se bojao pod pokrivačem. Bojao se da štogod ne ispadne, da ga ne zakolje Afanasije, da se ne uvuku lopovi, i zatim je cele noći sanjao nemirne snove, a ujutro, dok bismo zajedno išli u gimnaziju, bio je čemeran, bled, i videlo se da je gimnazija u koju je išao, puna ljudi, izazivala strah, odvratnost prema celom njegovom biću, i da je njemu, čoveku po prirodi usamljenom, bilo mučno da ide pored mene.

"Mnogo galame kod nas u učionicama" – govorio je, kao da se trudi da pronade objašnjenje svog mučnog osećanja. – "To ne liči ni na šta".

I taj nastavnik grčkog jezika, taj čovek u futroli, možete li da zamislite, umalo se nije oženio.

Ivan Ivanič se brzo osvrnu prema staji i reče:

"Palite se?"

Da, umalo se nije oženio, ma kako da je to čudno. Postavili su nam novog nastavnika istorije i geografije, nekog Kovalenka, Mihajla Saviča, Ukrajinca. On nije došao sam, nego sa sestrom Varenjkom. On – mlad, visok, crnpurast, golemih ruku, i po licu mu se vidi da govori basom, i doista – glas kao iz bureta: bu-bu-bu...

A ona – više ne tako mlada, tridesetih godina, ali takođe visoka, vitka, crnih obrva, rumenih obraza, jednom rečju – ne devojka, nego marmelada, i tako živahna, bučna, samo peva maloruske romanse i kikoće se. Za svaku sitnicu spopadne je zvonak smeh: ha-ha-ha! Prvi put smo se kako treba upoznali sa Kovalenkovim, sećam se, na direktorovom imendanu. Među strogim, do zla boga dosadnim pedagozima, koji i na imendane idu po dužnosti, odjednom vidimo – nova Afrodita preporodila se iz pene: korača podbočena, kikoće se, peva, igra... Ona je otpevala osećajno «Urlaju vetrovi», zatim još jednu romansu, pa još jednu, i sve nas je opčinila, sve, čak i Belikova. On je seo kraj nje i rekao, umilno se osmehujući: "Maloruski jezik svojom nežnošću i prijatnom zvučnošću podseća na starogrčki." Njoj je to polaskalo i ona je počela da mu priča osećajno i usrdno kako u gadjačkom srezu ima salaš, a na salašu živi mamica, i tamo su takve kruške, takve dinje, takve bundeve!¹

Slušali smo, slušali i odjednom nam je svima sinula ista misao.

Baš bi bilo dobro da se uzmu – tiho je rekla direktorovica.

Svi smo se odnekud setili da naš Belikov nije oženjen i sada nam se činilo da dosad nekako nismo zapažali, da smo potpuno ispustili iz vida tako važnu pojedinost u njegovom životu. Kako se on uopšte ophodi sa ženom, kako rešava to nasušno pitanje? Ranije nas to uopšte nije zanimalo; možda nismo dopuštali čak ni pomisao da čovek po svakom vremenu ide u kaljačama i spava pod zavesom može da voli.

- On je već odavno prešao četrdesetu, a ona ima trideset... – objasni svoju misao direktorovica. – Meni se čini da bi ona pošla za njega.

Šta se sve ne radi kod nas u unutrašnjosti od čamotinje, koliko nepotrebnog, besmislenog! I to stoga što se uopšte ne radi ono što je neophodno. Pa eto, zašto

---

¹ Ukrajinci bundevu zovu kabak, a krčme – mehanama, i kuvaju boršč sa rotkvama i sa cveklama, «tako ukusan, tako ukusan da je to prosto strašno!»

nam je odjednom zatrebalo da ženimo toga Belikova, koji se nije mogao čak ni zamisliti oženjen? Direktorovica, nadzornikovica i sve vaspitačice iz naše gimnazije oživele su, čak su se i prolepšale, kao da su odjednom ugledale životni cilj. Direktroica uzima u pozorištu ložu i vidimo – u njenoj loži sedi Varenjka, sa lepezom, blistava, srećna, a kraj nje Belikov, malen, zgrčen, baš kao da su ga iz kuće izvukli kleštima. Ja priređujem sedeljku, a dame zahtevaju da neizostavno pozovem i Belikova i Varenjku. Jednom rečju, proradila je mašina. Pokazalo se da Varenjka nema ništa protiv toga da se uda. Njen život kod brata nije bio osobito veseo. Ko šta radi, oni su se po ceo dan prepirali i svađali. Evo vam scene: ide Kovalenko ulicom, visok, krepak dugajlija u vezenoj košulji, čuperak ispod kačketa pada mu na čelo; u jednoj ruci drži svežanj knjiga, a u drugoj debelu čvornovatu močugu. Za njim ide sestra, takođe sa knjigama.

- Pa ti, Mihajlik, to nisi čitao! – prepire se ona gromoglasno. – Ja ti velim, kunem se, nisi ti to uopšte čitao!

- A ja tebi velim da sam čitao! – viče Kovalenko, lupajući močugom po trotoaru.

- Ah, pa, zaboga, Miničik! Zašto se ljutiš, pa mi razgovaramo načelno.

- A ja ti velim da sam čitao! – viče još glasnije Kovalenko.

A kod kuće, kako dođe neko sa strane, tako počne nova prepirka. Takav život joj je, verovatno, dodijao, zaželela je svoj kutak, pa i godine treba uzeti u obzir; više nema vremena da se bira, poći ćeš za bilo koga, čak i za nastavnika grčkog jezika. I doista, za većinu naših gospođica važno je da pođu ma za koga, samo da se udaju. Kako bilo da bilo, Varenjka je počela da ispoljava očevidnu blagonaklonost prema Belikovu.

A Belikov? On je i Kovalenka posećivao kao i nas. Dođe k njemu, sedne i ćuti. On ćuti, a Varenjka mu peva „Urlaju vetrovi“, ili ga posmatra zamišljeno svojim tamnim očima, ili odjednom je spopadne:

- Ha-ha-ha!

U ljubavnim stvarima, a naročito kad je reč o ženidbi, upliv igra veliku ulogu. Svi – i kolege i vaspitačice – počeli su da uveravaju Belikova kako treba da se oženi, kako mu ništa više ne preostaje u životu nego da se oženi; svi smo mu čestitali, govorili s važnim izrazima lica razne gluposti poput one da je brak ozbiljan korak; uz to, Varenjka je bila privlačna, zanimljiva, bila je kći državnog savetnika i imala je salaš, a što je glavno, ona je bila prva žena koja se prema njemu držala ljubazno, srdačna – u glavi mu se zavrtilo i on je zaključio da stvarno treba da se oženi.

- Eto, tada mu je trebalo oduzeti kaljače i kišobran – progovori Ivan Ivanič.

- Zamislite, ispalo je da je to nemoguće. On je stavio na svoj sto Varenjkin portret i stalno je dolazio k meni i govorio o Varenjki, o porodičnom životu, o tome kako je brak ozbiljan korak, često je posećivao Kovalenkove, ali način života nije ni ukoliko menjao. Naprotiv, odluka da se oženi čak je delovala na njega nekako bolesno: smršao je, pobledeo i, činilo se, još dublje se zavukao u svoju futrolu.

- Varvara Savišna mi se dopada – govorio mi je sa slabašnim kiselim osmejkom – i ja znam da svaki čovek treba da se oženi, ali... sve se to, znate li, dogodilo nekako odjednom... Treba razmisliti.

- Šta tu treba razmišljati? – velim mu ja. – Oženite se, pa kraj.

- Ne, ženidba je ozbiljan korak, treba isprva odmeriti dužnosti koje predstoje, odgovornost... kako posle ne bi nešto ispalo. To me tako uznemiruje. Ja sada po čitavu noć ne spavam. I, priznajem, bojim se: način mišljenja njen i njenog brata je nekako čudan, rasuđuju oni nekako, znate li, čudno, i karaktera su vrlo živahnog. Oženiš se, a posle te, ne daj bože, snađe kakva nevolja.

I on je nije prosio, stalno je odlagao, na veliko nezadovoljstvo direktorovice i svih naših vaspitačica; stalno je odmeravao dužnosti i odgovornost koji mu predstoje, a međutim, skoro svakog dana je šetao s Varenjkom, možda misleći da tako treba da bude u njegovom položaju, i dolazio k meni da porazgovara o porodičnom životu.

I, po svoj prilici, on bi je, najzad, zaprosio i sklopio bi se jedan od onih

nepotrebnih, glupih brakova kakavi se kod nas od čamotinje i dokolice sklapaju na hiljade, da se iznenada nije dogodio *kolossalische Scandal*. Treba reći da je Varenjkin brat, Kovalenko, omrznuo Belikova od prvog dana poznanastva i nije ga trpeo.

- Ne shvatam – govorio nam je, sležući ramenima – ne shvatam kako podnosite to tužakalo, tu odvratnu njušku. Eh, gospodo, kako možete ovde da živite! Atmosfera je kod nas zagušljiva, pogana. Zar ste vi pedagozi, nastavnici? Jagmite se za činove, kod vas nije hram nauke, nego crkvena uprava, i na kiselicu smrdi, kao u policijskoj stražarnici. Ne, braćani, poživite s vama još malo, pa ću otići na svoj salaš i tamo ću loviti rakove i poučavati ukrajinsku decu. Otići ću, a vi ostanite tu sa svojim Judom, crkao dabogda.

Ili se kikotao, kikotao do suza, čas basom, čas tankim pištavim glasom, i pitao me, šireći ruke:

- Što on kod mene sedeti? Što njemu trebati? Sedeti i posmatrati.

Čak je nadenuo Belikovu i nadimak „krvopija oli pauk“. I, razume se, mi smo izbegavali da razgovaramo s njim o tome da se njegova sestra sprema da pođe za „oli pauka“. I kad mu je jednom direktorovica nagovestila da bi bilo dobro zbrinuti njegovu sestru sa tako solidnim čovekom koga svi poštuju, kao što je Belikov, on se namrštio i promumlao:

- To nije moja stvar. Neka pođe, ako hoće, i za guju, ali ja ne volim da se uplićem u tuđe stvari.

Sada slušajte šta je dalje bilo. Neki nestaško je nacrtao karikaturu: ide Belikov u kaljačama, s podvijenim pantalonama, ispod kišobrana, a s njim pod ruku Varenjka; ispod toga piše: „Zaljubljeni antropos“. Izraz lica je uhvaćen, razumete li, izvanredno. Slikar je, verovatno, radio ne jednu noć, jer su svi nastavnici muške i ženske gimnazije, nastavnici bogoslovije, činovnici – svi su dobili po primerak. Dobio je i Belikov. Karikatura je proizvela na nj vrlo mučan utisak.

Izlazimo zajedno iz kuće – baš je bio prvi maj, nedelja i svi nastavnici i gimnazisti dogovorili smo se da se skupimo kod gimnazije i zatim zajedno odemo pešice van grada u šumicu – izlazimo, a on zelen, turobniji od oblaka.

- Kako ima rđavih, zlih ljudi! – prozbori on, a usne mu zadrhtaše.

Beše mi ga čak žao. Idemo, kad odjednom, možete li da zamislite, vozi se na biciklu Kovalenko, a za njim Varenjka, takođe na biciklu, rumena, iznurena, ali vesela, radosna.

- A mi – viče ona – idemo napred! Vreme je već toliko lepo, toliko lepo da je prosto strašno!

I oboje se izgubiše. Moj Belikov izgubi zelenu boju i postade bled, i kao da se ukoči. Stao i gleda u mene.

- Dozvolite, šta je ovo? – zapita on. – Ili me, možda, varaju oči? Zar nastavnicima gimnazije i ženama priliči da se voze biciklom? – Šta je tu neprilično? – rekoh. – Neka se voze, budi im prijatno!

- Pa, kako možete! – uzviknu on, zaprepašćen zbog moje mirnoće. – Šta govorite!? I beše toliko zapanjen da nije hteo da ide dalje, nego se vratio kući.

Sledećeg dana on je stalno nervozno trljao ruke i podrhtavao. Videlo mu se po licu da se loše oseća. I nastavu je napustio, što mu se dogodilo prvi put u životu. Nije ni ručao. A pred večer se obukao toplije, mada je napolju vreme bilo sasvim letnje, i odvuкао se do Kovalenkovich. Varenjka nije bila kod kuće, zatekao je samo brata.

- Sedite, molim lepo – izusti Kovalenko hladno i namršti se. Lice mu je bilo pospano, upravo se odmarao posle ručka i bio je vrlo loše raspoložen.

Belikov je ćutke posedeo deset minuta i počeo:

- Došao sam k vama da bih olakšao dušu. Vrlo, vrlo mi je teško. Neki paskvilant je nacrtao u smešnom položaju mene i još jednu osobu, blisku nama obojici. Smatram svojom dužnošću da vas uverim kako u tome nema moje krivice... naprotiv, sve vreme sam se vladao kao potpuno častan čovek.

Kovalenko je sedeo, ljutit, i ćutao. Belikov poćeka malo i nastavi tiho, ųalosnim glasom:

- I joř poneřto hoću da vam kaųem. Ja sam odavno u sluųbi, a vi tek poćinjete, pa smatram duųnořću da vas, kao stariji, upozorim. Vi se vozite biciklom, a ta zabava je sasvim neprilićna za vaspitaća omladine.

- A zařto? – zapita Kovalenko u basu.

- Pa, zar tu treba joř objašnjavati, Mihailo Saviću, zar to nije jasno? Ako nastavnik vozi bicikl, řta, onda, preostaje ućenicima? Njima preostaje samo da hodaju naglavce! Pořto to nije dozvoljeno okruųnicom, znaći da je zabranjeno. Juće sam se zaprepastio! Kad sam ugledao vařu sestricu, smrklo mi se pred oćima. ųena ili devojka na biciklu – to je uųasno!

- A řta Vi, zapravo, ųelite?

- ųelim samo jedno: da Vas upozorim, Mihailo Saviću. Vi ste mlad ćovek, pred vama je budućnost, treba se ponařati vrlo, vrlo oprezno, a vi ste tako nemarni, oh, kako ste nemarni! Idete u vezenoj kořulji, stalno ste na ulici sa nekakvim knjigama, a sada joř i taj bicikl. O tome da se vi i vařa sestra vozite biciklom doznaće direktor, zatim će dopreti do řkolskog nadzornika... Pa posle?

- To řto se ja i sestra vozimo biciklom, nikoga se ne tiće? – reće Kovalenko i zacrvene se. – A ko se bude uplitao u moj lićni ųivot i porodićne stvari, toga ću poslati u vraųju mater.

Belikov poblede i ustade.

- Ako Vi govorite sa mnom takvim tonom, ja ne mogu da nastavim – reće on. – I molim Vas da se nikad tako ne izraųavate u mom prisustvu o pretpostavljenima. Vi ste duųni da se s pořtovanjem odnosite prema vlastima.

- A zar sam ja neřto loře govorio o vlastima? – zapita Kovalenko, gledajući ga jetko. – Molim vas, ostavite me na miru. Ja sam pořten ćovek i s takvim gospodinom kao řto ste Vi ne ųelim da razgovaram. Ja ne volim dostavljaće.

Belikov se nervozno uzmuva i poče brzo da se oblači sa izrazom užasnutosti na licu. Jer on je prvi put u životu slušao takve grubosti.

- Možete da govorite što god želite – reče on, izlazeći iz predsoblja na odmorište stepeništa. – Moram samo da vas upozorim: možda nas je neko slušao, pa kako ne bi neko krivo protumačio naš razgovor te da štogod ne ispadne, moraću da izvestim gospodina direktora o sadržini našeg razgovora... u glavnim crtama. Ja sam dužan da to učinim.

- Da izvestiš? Odlazi i izveštavaj!

Kovalenko ga uhvati od pozadi za okovratnik i gurnu ga, te se Belikov skotrlja niza stepenice, kloparajući svojim kaljačama. Stepenište je bilo visoko, strmo, ali on se srećno dokotrljao do dole, ustao i opipao nos: jesu li mu čitave naočari? Ali baš u vreme kad se on kotrljao stepeništem, uđe Varenjka i s njom dve vaspitačice; one su stajale dole i gledale – i Belikovu je to bilo najstrašnije. Bolje bi bilo, činilo mu se, da je slomio vrat, obe noge, nego što je postao predmet podsmeha: jer sada će saznati ceo grad, dopreće do direktora, školskog nadzornika – ah, samo da štogod ne ispadne! – nacrtaće novu karikaturu i sve će se završiti time što će mu narediti da podnese ostavku...

Kad se podigao, Varenjka ga je prepoznala i, gledajući njegovo smešno lice, izgužvani kaput, kaljače, ne shvatajući u čemu je stvar, misleći da je slučajno pao, ne izdrža i zakikota se da je cela kuća odjekivala:

- Ha-ha-ha!

I tim bučnim isprekidanim „ha-ha-ha“ završilo se sve: i prosidba, i Belikovljevo zemaljsko bitisanje. On više nije čuo šta govori Varenjka i ništa nije video. Pošto se vratio svojoj kući, pre svega je sklonio sa stola portret, a zatim je legao i više nije ustajao.

Kroz tri dana dođe k meni Afanasije i pita ne bi li trebalo pozvati lekara, jer se, veli, sa gospodinom nešto zbiva. Otidoh Belikovu. Ležao je iza zavese, pokriven

ćebetom, i ćutao: pitaš ga nešto, a on samo „da“ ili „ne“ – i više ni glaska. Leži, a oko njega tumara Afanasije, mračan, mrgodan, i duboko uzdiše; a bazdi na votku, kao bačva.

Posle mesec dana Belikov je umro. U pratnji smo bili svi, to jest obe gimnazije i bogoslovija. Sada, kad je ležao u mrtvačkom sanduku, izraz lica mu je bio krotak, prijatan, čak veseo, kao da se radovao što su ga, najzad, položili u futrolu iz koje više nikad neće izaći. Da, on je dosegao svoj ideal! I kao u njegovu čast, tokom cele sahrane bilo je tmurno, kišovito, i svi smo bili u kaljačama i sa kišobranima. Varenjka je, takođe, bila na sahrani i, dok su sanduk spuštali u raku, malo je poplakala. Zapazio sam da Ukrajinke samo plaču ili se kikoću; srednjeg duševnog stanja kod njih nema.

Priznajem, sahranjivati takve ljude kao što je bio Belikov – pravo je zadovoljstvo. Dok smo se vraćali sa groblja, imali smo smerne snuždene fizionomije; niko nije hteo da ispolji to osećanje zadovoljstva – osećanje nalik na ono koje smo doživljavali nekad davno, još u detinjstvu, kada su stariji odlazili od kuće, a mi smo trčali po vrtu sat-dva, naslađujući se potpunom slobodom. Ah, sloboda, sloboda! Čak i nagoveštaj, čak i slabašna nada u njenu mogućnost okrilauje dušu, zar ne?

Vratili smo se sa groblja dobro raspoloženi. Ali nije prošlo više od sedmice, a život je potekao kao i ranije, isto onako surov, zamoran, besmislen, život koji nije zabranjen okružnicom, ali nije sasvim ni dopušten. Ne beše bolje. I doista, Belikova smo sahranili, a koliko je još takvih ljudi u futroli ostalo, koliko će ih još biti!

- Eto, to je ono! – reče Ivan Ivanič i zapali lulu.

- Koliko će ih još biti! – ponovi Burukin. Gimnazijski nastavnik izađe iz staje. Bio je to čovek malena rasta, pun, potpuno ćelav, sa crnom bradom gotovo do pojasa; i s njim izadoše dva psa.

- Mesec, gle mesec! – reče on, gledajući naviše.

Bila je već ponoć. Desno se videlo celo selo, duga ulica se protezala u daljinu, na pet vrsta. Sve je bilo utonulo u tih dubok san; ni pokreta, ni zvuka, teško je čak i poverovati da u prirodi može da bude tako tiho. Kad u noć obasjanu mesečinom vidiš seosku ulicu sa njenim drvenim kućama, stogovima, usnulim vrbama, duša se smiruje; u tome svom spokojstvu, zaklonjena noćnim senama od muka, briga i jada, ona je krotka, tužna, divna, pa se čini da je i zvezde posmatraju nežno i ganuto, i da nema više zla na svetu i da je sve srećno. Levo od ivice sela počinjalo je polje; ono se videlo daleko, sve do horizonta, i na čitavom tom polju, oblivenom mesečinom – takođe ni pokreta, ni zvuka.

- Eto, to je ono – ponovi Ivan Ivanič. – A zar to što živimo u zagušljivosti, teskobi, ispisujemo nepotrebne spise, igramo vint, zar to nije futrola? A to što provodimo ceo život među besposličarima, parničarima, glupim, dokonim ženama, govorimo i slušamo razne besmislice, zar to nije futrola? Eto, ako želite, ispričaću vam o jednom vrlo poučnom slučaju.

- Ne, već je vreme za spavanje – reče Burkin. – Do sutra!

Obojica pođoše u staju i legoše na seno. I već su se obojica zatitkala i zadremala, kad se najednom začuše laki koraci: tup, tup... Neko je koračao blizu staje: prođe malo pa se zaustavi, a posle minut opet: tup, tup... Psi zarežaše.

- To ide Mavra – reče Burkin. Koraci se utišaše.

- Videti i slušati kako lažu – izgovori Ivan Ivanič, okrećući se na drugu stranu – a tebe nazivaju budalom zato što trpiš tu laž; podnositi uvrede, poniženja, ne smeti da otvoreno izjaviš da si na strani poštenih, slobodnih ljudi, i sam lagati, smeškati se, a sve to zbog komada hleba, zbog toplog kutka, zbog nekakvog položaja koji ne vredi ni pet para – ne, više se tako ne može živeti!

- E pa, vi to već drugu pesmu, Ivane Ivaniču – reče nastavnik. – Hajde da spavamo. I posle deset minuta Burkin je već spavao. A Ivan Ivanič se stalno prevrtao s jedne

strane na drugu i uzdisao, a zatim ustade, opet izađe napolje i, sednuvši kraj vrata, zapali lulu.

Kameleon

Preko pijace ide policijski nadzornik Očumelov u novom šinjelu i s malim zavežljajem u ruci. Za njim korača riđi policajac i nosi rešeto puno zaplenjenog ogrozda. Naokolo tišina... Na pijaci ni žive duše... Otvorena vrata radnji i krčmi zure na ovaj božji svet tužno, kao gladne čeljusti. Oko njih nema čak ni prosjaka. - A ti 'oćeš da jedeš, prokletinjo jedna! – začu odjednom Očumelov. – Držite ga, ljudi! U današnje vreme ujedanje je zabranjeno. Držite ga! Uaa!

Čuje se pseće skičanje. Očumelov se osvrne i ugleda: iz drvare trgovca Pičugina, podskakujući na tri noge i osvrćući se, beži pseto. Za njim juri čovek u uštirkanoj platnenoj košulji i raskopčanom prsluku. On trči za njim i, sav povijen napred, pada na zemlju i hvata psa za zadnje noge. Opet se čuje pseće skičanje i povik: „Držite ga.“ Iz radnji se pomaljaju sanjiva lica i ubrzo se kod drvare, skuplja gomila sveta kao da je iz zemlje izrasla.

- Izgleda neki nered, vaše blagorodstvo!... – reče policajac.

Očumelov se okrenu polulevo i pođe gomili. Kraj samih vrata drvare vide da stoji pomenuti čovek, u raskopčanom prsluku i, podigavši uvis desnu ruku, pokazuje gomili okrvavljeni prst. Na njegovom polupijanom licu kao da je napisano:

„Platićeš ti meni, huljo!“ – a i sam prst izgleda kao znamenje pobeđe. U tom čoveku Očumelov poznade juvelira Hrjukina. A u sredini gomile, drhteći celim telom, čuči raskrečenih prednjih nogu i vinovnik skandala – beo, mlad hrt, šiljate njuške i sa žutom pegom na leđima. U njegovim suznim očima vidi se izraz tuge i

smrtnog straha.

- Šta je to ovde? – upita Očumelov upadajući u gomilu. – Zašto je ovde? Zašto si ti taj prst?... Ko je vikao?

- Idem ja, vaše blagorodstvo, i nikog ne diram... – počinje Hrjukin, iskašljavajući se u psenicu – zbog drva, znate, sa Mitričem, kad odjednom ovaj gad, ni pet ni šest, pa mene za prst!... Vi izvinite, ali ja sam čovek radnik... Radim sitne stvari. Neka mi se plati, jer ja ovim prstom možda neću moći nedelju dana ni da maknem...

Toga, vaše blagorodstvo, nema u zakonu da čovek od svakog živinčeta strada...

Ako svako počne da ujeda, onda je bolje da čovek ne živi na ovom svetu...

- Hm!... Dobro, de... – veli strogo Očumelov, nakašljavajući se i mršteći obrve. –

Dobro... Čije je to pseto? Ja to neću tako ostaviti! Pokazaću ja vama za to puštanje pasa! Vreme je već da obratimo pažnju na tu gospodu koja ne žele da se

pokoravaju propisima! Kad ga rebnem novčanom kaznom, nitkova, upamtiće on

meni šta znači pseto i ostale životinje skitnice! Naučiću ja njega pameti! Jeldirine –

obradi se nadzornik policajcu – odmah da doznaš čije je pseto i sačiniš zapisnik! A

pseto treba ubiti! I to odmah! Sigurno je besno... Čije je ovo pseto, pitam ja vas?

- To je, izgleda, generala Žigalova – reče neko iz gomile.

- Generala Žigalova? Hm... skini mi, Jeldirine, šinjel... Strašno je vrućina! Mora biti pred kišu... Samo jedno ne mogu da razumem... kako je moglo da te ujede? – obraća se Očumelov Hrjukinu. – Otkud će ono da dosegne do tvog prsta? Ovo je malo kuće, a ti, gle, kakva si ljudina! Mora da si prst ogrebao, a onda ti je palo na um da nas lažeš. Jer ti si poznata sorta! Znam ja vas, sotone jedne!

- On mu je, vaše blagorodstvo, cigaretom njušku opekao, radi smejurije, a ono, ne budi lenjo, nego ćap za prst... Glup i svadljiv čovek, vaše blagorodstvo!

- Lažeš, Čoro! Kad nisi video, šta onda lažeš? Njihovo blagorodstvo je pametan gospodin i zna ko laže, a ko istinu govori, kao na ispovesti... On ima u zakonu napisano... Sada smo svi jednaki... I ja imam brata u žandarmeriji... ako želite da

znate.

- Bez priče!

- Ne, ovo nije generalovo... – reče mudro policajac. – Ne drži general ovakve. On drži većinom ptičare...

- Znaš li sigurno?

- Sigurno, vaše blagorodstvo...

- I ja to znam. General ima pse skupocene rase, a ovo... đavo bi ga znao šta je! Nit mu je dlaka lepa, nit njuška... jednom rečju ne вреди ni lule duvana... Zar takve pse da on drži? Gde vam je pamet? Da se nađe u Petrogradu ili Moskvi ovakvo pseto, znate li šta bi bilo? Tamo ne bi ni pogledali u zakon, nego trenutno... kamen o vrat! Ti si, Hrjukine, stradao, pa nemoj tu stvar tako da ostavljaš... Treba ih naučiti pameti! Vreme je...

- A možda je generalovo... – glasno razmišlja policajac. – Na čelu mu ništa ne piše... Onomad sam u njegovom dvorištu video ovakvo jedno.

- Pa naravno da je generalsko! – reče glas iz gomile.

- Hm!... Ogrni mi, brate Jeldirline šinjel... Nešto je zahladnelo... Ježim se...

Odvešćeš psa generalu i tamo ćeš pitati. Kazaćeš da sam ga ja našao i poslao... I reci da ga ne pušta na ulicu... Pseto je možda skupo, a ako mu svaka svinja bude pekla cigaretom njušku, može pas da krepa. Jer pas ti je živinče nežno... A ti, budalo, spusti tu ruku! Nemoj da nam pokazuješ... taj svoj glupački prst! Sam si kriv!...

- Evo, ide generalov kuvar, njega ćemo pitati... Ej, Prohore! Dođi, brate, ovamo! Pogledaj ovo pseto... Je li vaše?

- Baš si pogodio! Ovakvih nikada nismo imali!

- Ama ne treba ni pitati – reče Očumelov. – To je, očevidno, neko pseto lotalica! Šta ima tu da se priča... Kad vam ja kažem da je lotalica. Treba ga ubiti, i tačka!

- To nije naše – nastavlja Prohor – nego generalovog brata što je onomad

doputovao. Naš gospodin ne voli hrtove. To njihov brat voli...

- A zar je njihov brat doputovao? Vladimir Ivanič? – pita Očumelov, a lice mu ozari ushićen osmeh. – Gle ti, molim te! A ja nisam ni znao. Doputovali u goste?

A!

- U goste...

- Vidi ti, molim te... Zaželeli se brata... A ja nisam ni znao! Dakle, ovo je njihovo psetance? Baš mi je milo... Uzmi ga... Lepo psetance... Živahno... Pa ovoga ham za prst! Ha-ha-ha... De, šta ti je, šta drhtiš! Rrr... Rrr... ljuti se, obešenjak... kuca mala...

- Prohor vabi psa i odlazi s njim sa drvare... Svet se smeje Hrjukinu.

- Pašćeš ti meni šaka! – preti mu Očumelov, uvija se u šinjel i nastavlja svoj put po pijaci.